

Ніна Філіппова

кандидат філологічних наук, доцент

завідувачка кафедри прикладної лінгвістики

(Національний університет кораблебудування

імені адмірала Макарова)

**МОДЕЛІ ОЦІННОСТІ ДЛЯ РОЗУМІННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ДІЙСНОСТІ
(ІЗ ПРАКТИКИ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИКЛАДНИМ
ЛІНГВІСТАМ)**

Одна із семіотичних тенденцій сьогодення пов'язана з загальними закономірностями у розвитку семіотичного континуума, а саме з тим, що, з одного боку, збільшується кількість штучних знакових систем внаслідок збільшення раціональної, логічної, деперсоналізованої комунікації, а з іншого, зменшується кількість знаковості, яка обумовлена безпосередньо (первинною) комунікацією. Крім того, перехід від писемної до електронної цивілізації віддзеркалюється у тому, що аналоговий спосіб об'єктивації дійсності замінюється символічним, при якому людині достатньо умовного зв'язку між планом вираження і планом змісту, тобто не обов'язково використовувати для мислення іконічність (візуальні, слухові, кінетичні, смакові, нюхові, психосоматичні образи).

Ця тенденція набуває особливого значення під час війни, оскільки невід'ємною частиною дій держави агресора є створення або загострення у державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч і конфліктів із подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей. Типовими тригерами впливу виявляються морально-етичні концепти як цілі і мішені агресивних дій із метою подальшої дезінтеграції соціальних відносин, їх наслідків і руйнації цінностей.

Актуальність, на наш погляд, полягає у тому, що сьогодні важливо зрозуміти, чому виявилася така драматична різниця між змістами українськомовної і російськомовної національної свідомості, яка репрезентує етичне світобачення носіїв різних мов, що віддзеркалюється у способі концептуалізації світу у лексичній семантиці, оскільки мова, як відомо, одна із форм фіксації розуміння світу. А нам, викладачам, важливо зрозуміти, як навчити студентів-філологів виявляти роль мови у створенні потенціалу впливу.

Оскільки аналіз концептів є магістральним епістемологічним лінгвістичним напрямом, цікаво звернути увагу на той факт, що проблеми взаємовідношення концептуальної та мовної картин світу розглядаються як проблематика перетину концептології і теорії комунікації, дискурсознавства, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, етнолінгвістики, психолінгвістики, соціолінгвістики, політичної лінгвістики, лексикографії, семіотики і т. д. Тобто сучасна лінгвістика надає величезні можливості для аналізу оцінної складової концепту, напр., морально-ціннісна концептуалізація дійсності з системно-семіотичного погляду на морфологічному, лексико-фразеологічному, синтаксичному рівнях (В. Голубовська), аналіз семантики лексичних одиниць, які зберігають інформацію про типові сценарії поведінки в даній культурі (Т. Радзівська), дослідження

концептосфер у мовних картинах світу за даними лексикографічних джерел (С. Мартінек). Для аналізу універсальних морально-етичних концептів використовують дискурсивний аналіз на основі різних дискурсів (фольклорних, сакральних, художніх, публіцистичних, живих розмовних), психолінгвістичні експерименти, соціолінгвістичні дослідження, методи когнітивного моделювання (фреймові структури, семантичне профілювання, поняттєве поле).

Крім того, неможливо не брати до уваги той факт, що сьогодні світ повністю залежить від можливостей передавати і отримувати інформацію швидко, а тобто від електронної комунікації. Всі ці передумови виявляють особливу необхідність саме для прикладних лінгвістів навчитися виділяти, описувати, осмислювати, пізнавати природу трансформації смислів, образний світ, прихований у морально-етичних концептах, і їх потенційну символічність.

Тому нашу увагу привернула можливість використати теоретичний і практичний потенціал сучасної лінгвістики для оптимізації навчального процесу прикладних лінгвістів шляхом більш ефективного залучення проектної роботи при їх підготовці. Маються на увазі можливості всіх теоретичних лінгвістично-орієнтованих дисциплін зорієнтувати увагу майбутніх фахівців на прикладний аспект їх спеціальності, який пов'язаний з розумінням конструювання мовного впливу шляхом використання теоретичних знань про мову і практичних знань декількох мов.

Нас зацікавило, чому такі універсальні етичні концепти, як ЗЛОЧИН/ПОКАРАННЯ, БЕЗПЕКА/НЕБЕЗПЕКА, ДОБРО/ЗЛО, ЗАКОН/БЕЗЗАКОННЯ, МИР/ВІЙНА, можуть набувати протилежного розуміння двома народами, які дійсно дуже тісно пов'язані історично.

Студентські проекти, які були спрямовані на концептуальний аналіз текстів українськомовних і російськомовних блогів, використовуючи методи аналізу різних теоретичних курсів, дозволили виявити деякі прийоми мовного впливу за допомогою маніпулювання морально-етичними концептами, актуальними для наших співвітчизників сьогодення і тими, які особливо вразливі сьогодні.

Експліцитна або імпліцитна «гра» модальністю етичної оцінки за допомогою актуальних концептів, часто у вигляді стереотипів можна узагальнити таким чином: а) використання слів, які знайомі всім, але реальне значення яких замінюється таким значенням, яке створює зовсім інший образ: б) підкріплення вербальної інформації візуальною, символічною для створення якогось потрібного стереотипу; в) використання оцінної конотації (емотивності, емоційності, афективності) на противагу раціональності судження для підсилення впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія / І. О. Голубовська, 2-е вид., випр., і доп. – К.: Логос, 2004. – 284 с.
2. Мартінек С. Концептосфера ЗДОРОВ'Я в українській мовній картині світу. / С.Мартінек // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 70, 2019. – С. 234-247. <http://doi.org/10.30970/vpl.2019.70.9780>

3. Радзієвська Т. В. Сценарний та оцінний компоненти концептів етичної сфери (на прикладі концепту ГРІХ) / Т. В. Радзієвська // Лінгвістичні студії: Зб. ст.– Черкаський держ. ун-т.–Вип.4, 2002. – С. 141-153.